

UIMASTIENNETUSE KÄSITUS ÜHE EESTI KUTSEKOOI NÄITEL

Brith Kupper, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, tervisedenduse õppekava lõputöö

Võrreldes gümnaasiumisse edasi õppima suunduvate põhikooli lõpetajatega jätkavad kutsekoolis tõenäoliselt enam õpinguid vähekindlustatud^{1,2} ja keeruliste peresuhetega noored³, kelle kutsekooli tulekuga kaasneb sageli elukoha muutus ja perest eemaldumine^{4,1}. 16-18aastaste Eesti kutsekooli õpilaste uimastite tarvitamise statistika kohaselt on elu jooksul alkoholi tarvitanud 91% kutseõppuritest ja illegaalseid uimasteid tarvitanud 51% kutseõppuritest. Kuna kutsekool võib sageli osutada viimaseks võimaluseks noorega otsekontakti saamiseks ning tema tervisekäitumise sihipäraseks mõjutamiseks, on oluline, et kutsekoolides toimuks tõhus ennetustöö ebasoovitava käitumise ennetamiseks või selle arengu pidurdamiseks.¹ Tõhus uimastienetus koolis tugineb erinevate osapoolte koostööle ning selle eesmärgiks on õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamine, eakohaste teadmiste andmine ning uimastitarvitamist mittesoosivate hoiakute kujundamine kogu kooliaja vältel. Õpilaste uimastite tarvitamist ei aita ennetada ega vähendada erinevad ühekordsed tegevused nagu näiteks endiste uimastisõitlaste kogemuslood, hirmutavad loengud ega uimastite tarvitamise testimised.⁵ Eestis puuduvad lahendused ja ettepanekud, kuidas kutsekoolides süsteemselt uimastienetusega tegeleda.

EESMÄRK



Anda ühe Eesti kutsekooli näitel ülevaade uimastienetuse käsitusest ning selle elluviimise võimalustest ja takistustest kutsekoolis.

UURIMISKÜSIMUSED



1. Kuidas tõlgendab uimastienetust kutsekoolis töötav koolipersonal?
2. Milliseid tegevusi viiakse ellu õpilaste uimastite tarvitamise ennetamiseks kutsekoolis?
3. Millised võimalused ja takistused on koolipersonali hinnangul uimastienetuse elluviimiseks kutsekoolis?

VALIM



Juhtkond
Tugikeskuse töötajad (sh huvijuht)
Õpetajad

MEETOD



Kaks paarisintervjuud
Üks fookusgrupi intervjuu

AEG



Märts 2019

ARUSAAM KOOLIPÕHISEST UIMASTIENNETUSEST

Kutsekooli personal mõistab koolipõhise uimastienetuse all tegevusi, mis toimuvad enne uimastite tarvitamisega alustamist ning uimastitega seotud probleemide esinemist.

„/--/ Et igal juhul see ei ole see tegevus, mis algab koolis nüüd 15 või 16aastastega ja lõppeb siis mõne puhul poole või aasta või parimal juhul kolme aasta pärast. Et see vanus on juba hilja selle- ga hakata tegelema.“

„Me oleme juba seal kohas, kus on juba tagajärjed. /--/“

Ennetustegevustena mõistetakse peamiselt ühekordseid tegevusi nagu näiteks õpilaste teadlikkuse tõstmine, politseikoerte kooli toomine ja õpilaste uimastite tarvitamise kontrollimine. Tuuakse välja ka eeskujuks olemist ning huvitegevuste pakkumist.

„Et noh jah ideaalses maailmas aitaks ju sellest, et mina räägin sulle, et narkootikumid on halvad asjad ja sa usud ja enam sellest ei tarbi. Reaalses maailmas ikkagi kahjuks toimib see kontrolli osa.“

Õpilaste käitumist mõjutavad erinevad osapooled koolis – teised õpilased ja koolipersonal (sh tervishoiutöötaja).

„ /--/ See on nagu küsimus selles, et kuidas me saame sellised õpilased, kes annaksid tooni majas nagu nähtavale tuua. Aga oleme ausad, õpilasesinduses istus mul ka üks selgete joobetunnustega noormees koosolekul kunagi. Et noh pärast tuligi välja, et ta on midagi ikkagi tarbinud. /--/“

UIMASTIENNETUSE ELLUVIIMINE KUTSEKOOIS

Ehkki koolipersonali sõnul ei ole kutsekoolis võimalik ennetusega tegeleda, viiakse noorte seas siiski ellu erinevaid ennetuslike kavatsustega ühekordseid tegevusi.

„Iga kevad käib meil siin nüüd politseinik pluss alkoholist tingitud liiklus- traumadega inimene, ratastooli inimene. Ta käib soovi korral klassidest läbi. Ja vot see on nagu see päris asi tegelikult, et kui nad näevad, et tema vanune, igaveseks ratastooli aheldatud inimene, räägib oma kogemused.“

Sotsiaalsete oskuste arendamine toimub koolis erinevate õppeainete raames, mille maht õppekavades on väike.

„Ega seal ei jõua, see õppekava on nii kokku tõmmatud. See on igal pool ja meile tulevad nii erineva kontingendiga noored pärast 9ndat. /--/“

Kutsekooli õpilaste huvi erinevates tegevustes ja huviringides osalemise ning korraldamise vastu on vähene.

„Meie õpilased sisustavad oma vaba aja ise.“

„Nad ei tea, mis on sõna vastutus, nad kardavad seda ja sealt saabki

enamik probleeme alguse. Neil on lihtsam alati ära kaduda. /--/ Põhiline, et mul oleks telefon, mu tupsupakike ja elu on lill.“

Koolipersonali hinnangul on väljakutseks ka kooli töötajate endi käitumine - kui kooli töötajad kokkulepetest kinni ei pea, siis ei tee seda ka õpilased.

„Tegelikult on asi väga lihtne. Kuna kooli sisekorraeskiri kehtib kõikidele kooli territooriumil viibivatele inimestele, siis me ei saa rääkida, et kas nad, kui me ehk õpetajad ja õpilased ühiselt ei pea nendest kinni, siis seal jutt lõppeb. Ja fakt on selles, et meie majas viibivad täiskasvanud tunni- andjad ja täiskohaga õpetajad ei pea sellest kinni. Mul on kahju.“

Uimastitega seotud olukordades käitumise ja uimaste tarvitavate õpilaste osas puudub koolis koostöö ning ühtne arusaam.

„ /--/ Tegelikult selle tarbimise osas õpetaja ootus on sageli väga resoluutne. Kohe koolist välja arvata, et ta ei rikuks mu klassi ära või teisigi. Et siin mõningased otsused, enne kui ta läheb kuskile rehabilitatsiooniplaani, on siin võib-olla juhtkonna ja õpetajate vahel isegi sellist pinget tekitanud.“

Õpilaste uimastite tarvitamise ennetamiseks viiakse ellu ebatõhusaid tegevusi ning uimastienetuse elluviimisel puudub koostöö.

UIMASTIENNETUSE ELLUVIIMISE VÕIMALUSED JA TAKISTUSED KUTSEKOOIS

Vastajad näevad ühe võimalusena lastevanematega kontaktis olemist ning nende harimist.

„ /--/ Et ikkagi on vaja, et kindlasti võetakse vastuvõtt vanemate kontaktid ja rühmajuhendaja võiks ikkagi kas või kooli alguses ühendust võtta. Nii kaua kui tal on vanemaga kontakt olemas, saab ta seda noort natukenegi suunata.“

Õpilastele soovitakse pakkuda rohkem loenguid, šokeerivaid materjale ning endiste sõitlaste kogemuslugusid. Selliste tegevuste pakkumisel oodatakse abi ka väljastpoolt.

„Võikski viia lapsi sinna, kus on näiteks narkomaanid. /--/ Näiteks viimase staadiumi hepatiidiga või veel midagi.“

Uimastienetuse suurima takistusena nähakse probleemi suurust ehk erinevate tegurite seotust uimastite tarvitamise mõjutamisel.

Kooli töötajad tunnevad, et neil ei ole piisavalt aja – ja inimressurssi ega motivatsiooni, et tegeleda uimasteid tarvitavate noortega.

„Meil ei teki neid usalduslike sidemeid nii ja selleks pole ühest küljest aega ja teisest küljest on tihti peale see, et me ei võta koolina ka sellist rolli. /--/ Et see on siiski iga inimese isiklik asi, mida tema oma tervisega teeb. Ma ei tea, võib-olla natuke julm, aga mingil hetkel sa ei saa võtta nagu kogu maailma raskust enda peale.“

Kuna kutsekooli personal soovib omada suuremat kontrolli õpilaste uimastite tarvitamise üle, nähakse ühe võimalusena seadusandlike muudatusi ning kiirteistide tegemise võimaluse olemist kutsekoolis.

„Teate see peaks küll olema riigi seadus, et aastas kaks korda näiteks see narkoerte patrull läbi käiks.“

Uimastienetuse elluviimist takistab kutsekooli personali hinnangul eelkõige probleemi suurus ning personali aja-, inimressursi- ning motivatsioonipuudus. Oodatakse süsteemsust ja abi väljastpoolt kooli.



SOOVITUSED

- Tõsta kutsekooli personali teadlikkust tõendus põhise uimastienetusest ning arendada personali oskusi selle elluviimisel.

- Käsitleda enam ennetuse põhimõtteid haridusvaldkonna töötajate väljaõppes.
- Suurendada enesearengut toetavate ja eluuskuseid arendavate õppeainete mahtu kutsekooli õppekavades.

- Toetada koole ennetustegevuste planeerimisel, läbi viimisel ja hindamisel.
- Suurendada tõendus põhiste uimastienetusprogrammide ja sekkumiste kättesaadavust Eestis.

Kutsekooli personali teadmised uimastienetusest on vähesed ja uimastienetusest mõistetakse vaid uimastite tarvitamise ennetamist, mitte uimastite ja sellega kaasnevate negatiivsete tagajärgede vähendamist.

